

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid
Kunskapsgymnasiet Malmö med
Kunskapsskolan i Sverige AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Kunskapsgymnasiet Malmö, i Malmö kommun, med Kunskapsskolan i Sverige AB som huvudman ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Kunskapsgymnasiet Malmö den 19 november 2018. Besöket genomfördes av Johan Juffermans och Stefanie Luthman. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med tre svensklärare och med rektorn.

Kunskapsgymnasiet Malmö är en skolenhet med enskild huvudman. Skolenheten har cirka 285 elever.¹ Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar en lärare i Svenska 3 innevarande läsår. Läraren är legitimerad och behörig att undervisa i svenska i aktuell årskurs. Under läsåret 2017-2018 hade en lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Lärarnas planering täcker centralt innehåll i Svenska 3 både avseende undervisning och bedömningstillfällen, men utgår främst från kunskapskraven

Av insänd dokumentation och intervjuer med lärarna framkommer att samtliga delar av kursens centrala innehåll finns med i undervisningsmoment och bedömningstillfällen. Det framkommer vidare att lärarna främst utgår från kursens kunskapskrav i sin planering av undervisningsmoment och bedömningstillfällen. Detta exemplifieras av en lärare som

¹ Enligt uppgifter från SIRIS, Skolverkets statistik, för läsåret 2017/18.

säger att hen tittar på det centrala innehållet, men att kunskapskraven är det viktigaste. Lärare säger att det är kunskapskravet som bedöms och att det är ett förtydligande av ämnets syfte. Det framkommer dock inga exempel på hur kursens syfte och övergripande mål används i planering av undervisningsmoment och bedömningstillfällen. Vidare framgår det att lärarna delar planeringar mellan sig och att de även diskuterar vilka typer av examinationsuppgifter som fungerar bra.

Lärarna samlar in ett brett och varierat bedömningsunderlag

Av insänd dokumentation och intervjuer med lärare framgår det att lärarna samlar in ett brett underlag. Lärare uppger i intervju att de planerar kursen så att elevernas kunskaper kan utvärderas gentemot kunskapskravens olika delar vid minst två tillfällen under kursen. Vidare framgår det av intervjuer och insänd dokumentation att det finns exempel på att lärarna använder bedömningsuppgifter som omfattar flera delar av kunskapskraven. Dock uppger lärare att de delar i kunskapskraven som rör språkhistoria endast testas en gång. En lärare förklarar att det handlar om tid och att läraren inte har tid att gå in mer på denna del. Vidare uppger läraren att andra delar av kunskapskravet testas kontinuerligt, som till exempel elevers "disposition och hur man formulerar sig språkligt".

Enligt insänd dokumentation och intervjuer med lärarna innehåller kursen Svenska 3, förutom det nationella provet, sex examinationsuppgifter. Examinationsuppgifterna är argumenterande tal, roman- respektive novellanalys, en debattartikel om språkhistoria, retorisk analys samt essä.

Vidare framgår det av lärarintervjuer och insänd dokumentation att lärarna samlar in ett varierat bedömningsunderlag. Dokumentationen visar att det finns flera tillfällen för eleverna att visa sina kunskaper såväl muntligt som skriftligt. Exempelvis innehåller tre av de examinerande uppgifterna muntlig framställning. Det finns även exempel på att eleverna får möjlighet att genomföra muntliga framställningar vid andra tillfällen än argumenterande tal. Exempelvis deltar eleverna i ett muntligt seminarium när de gör en romananalys.

Lärarna har former för att få en överblick över sina bedömningar inför betygssättning och det förekommer exempel på att lärare utvärderar bedömningsunderlag

I intervjuer med lärarna framkommer att de har en struktur för att samla in sina underlag för betygssättning och återkoppla resultat till eleverna. På skolan använder man sig av ett digitalt system där lärarna skriver löpande och avslutande kommentarer vad gäller elevernas prestationer. Lärarna berättar att när arbetet är klart kan de därefter i matriser grönmarkera uppfyllda områden. Tanken är att eleverna ska gå in i systemet och läsa kommentarerna, berättar en lärare. Den insända dokumentationen visar att lärarna skriver en kommentar där lärarens bedömning av elevens prestation för respektive bedömningstillfälle framgår.

Det förekommer exempel på att lärare utvärderar bedömningsunderlag och gör ändringar i planeringen för kursen, exempelvis utifrån erfarenheter från tidigare kurser. En lärare säger att hen till exempel har gått ifrån inlämningsuppgifter då hen upplever att det är svårt för eleverna att komma igång med sådana uppgifter. En annan lärare säger att hen har vissa "moduler" som hen byter ut eller anpassar lite.

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven

Lärarna bedömer kvaliteten på elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och grundar sina beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut

I lärarintervjuerna framgår att lärarna arbetar för att göra en helhetsbedömning av kvaliteten på elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Lärarna använder sig av matriserna och sin egen dokumentation när de gör en bedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut. Som en del av helhetsbedömningen viktas lärarna även bedömningsunderlagen utifrån giltighet och tillförlighet, vilket framgår av lärarintervjuerna. Av lärarintervjuer framgår även att lärare, som en del av helhetsbedömningen, även grundar sina beslut på information som framkommit vid andra tillfällen än de formella bedömningsuppgifterna. Detta genom att lärarna uppmärksammar visade kunskaper även vid andra tillfällen än de formella bedömningstillfällena.

Lärare berättar att de ger elever möjlighet att komplettera med extrauppgifter om elever inte har visat kunskaper motsvarande mindre delar av kunskapskravet. Detta genom att lärare arrangerar kompletterande examinationstillfällen. Exempelvis säger en lärare att hen har haft "uppsamlingsheat" när elever har haft en ojämn kunskapsprofil och någon del av kunskapskravet har stuckit ut, som till exempel språkhistoria. Vidare säger samtliga lärare att de har kompletterande examinationstillfällen efter det nationella provet. Exempelvis berättar en lärare att hen använder sig av samma texthäfte som för nationella prov, men att eleverna ska skriva en utredande text med en annan frågeställning.

Lärarna värderar bedömningsunderlagens giltighet och tillförlighet

Det framgår av lärarintervjuerna att lärarna värderar bedömningsunderlagens giltighet och tillförlitlighet till exempel genom att de ger särskild vikt till de delar av kunskapskravet som testas flera gånger. Exempelvis säger en lärare att språkhistoria inte har testats flera gånger, varför alla andra delar i kunskapskravet väger tyngre. Vidare framkommer det att lärare ger särskild vikt till de uppgifter som gjorts senare under kursen. Exempelvis uppger lärare att de delar av kunskapskraven som har testats på våren väger tyngre än dem som har testats på hösten.

Lärare uppger dock att de även ser svårigheter när det kommer till hur de ska värdera olika bedömningsunderlag. Exempelvis uttrycker en lärare att hen tycker det är oklart vad som menas med att kunskapskraven till "övervägande del" är uppfyllda och att det kan vara svårt att veta vad som krävs för att få ett B.

Resultatet på det nationella provet vägs in i bedömningen som ett av flera underlag och lärare uppger att det nationella provet är en viktig del av kursen. Samtidigt uttrycker lärare att de inte tycker att det nationella provet kan användas som ett alltför avgörande underlag inför betygssättning. Exempelvis uppger lärare att de inte tycker att det nationella provet prövar alla delar av kunskapskravet. Vidare menar en lärare att hen tycker att det är motsägelsefullt att de ska sätta betyg på det nationella provet, men att de i övrigt inte ska sätta betyg på enskilda uppgifter. I de fall då lärare upplever att elever har presterat dåligt på det nationella provet på grund av stress säger lärare att elever får en möjlighet att visa sina kunskaper vid ett senare tillfälle.

Lärarna arbetar för att alla elever ska bedömas på samma grunder

Det framkommer i granskningen att lärarna arbetar för att betygen ska baseras på elevernas kunskaper och att ovidkommande faktorer inte ska vägas in. I intervjuerna med lärarna framkommer att de inte känner att det finns en påverkan av yttre faktorer kring betygssättningen. Lärare berättar att det finns föräldrar som har kontaktat lärarna angående betyg, men att lärarna då har resonerat med föräldrarna om grunderna för betyget.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning

Granskningen visar att svensklärarna vid Kunskapsgymnasiet Malmö har ett visst samarbete som omfattar både planering samt bedömning och betygssättning för svårbedömda elever. Skolinspektionens bedömning är dock att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samverkar kring tolkning av styrdokument med syfte att i högre utsträckning använda hela ämnesplanen som en tydlig utgångspunkt i planering av undervisning och bedömningstillfällen. Granskningen visar också att det inte har skett någon analys av avvikelser mellan kursbetyg och resultat på nationella provet i Svenska 3.

Lärarna samverkar till viss del genom sambedömning och för att uppnå en samsyn

Av intervjuer med lärarna framkommer att lärarna i viss mån har gemensamma diskussioner om tolkningar kring enstaka elevprestationer. Exempelvis uppger lärare att det förekommer att lärarna sambedömer svårbedömda uppgifter i ämneslaget. En sambedömning som uppges ske informellt. Lärarna uppger att en timme per vecka är avsatt för ämneslaget. Det framkommer vidare att lärarna även samarbetar genom att de delar kursplaneringar mellan sig och att de ibland sinsemellan diskuterar vilka typer av uppgifter som fungerar bra.

Det framgår genom intervjuer med skolledningen och lärare att betyg och bedömning är ett huvudområde på skolan för närvarande och att en av förstelärarna i samhällskunskap leder detta arbete. Inom ramen för detta arbete uppges det att det exempelvis förs diskussioner kring vilken roll nationella prov har för betygssättningen och regelverket kring betygssättning. Lärare säger att de har hunnit träffas en gång hittills inom ramen för detta arbete. Vidare berättar skolledningen att vissa av skolorna inom huvudmannens koncern har träffats under 2018 och att det under detta tillfälle fanns viss kompetensutveckling kring betygssättning. Det förekom då även samtal mellan lärare som hade med sig elevexempel för elever som de tyckte var svårbedömda.

I Skolinspektionens intervjuer beskriver dock inte lärarna att de i sitt samarbete tar ett grepp om hela ämnesplanen, i diskussioner om tolkning av hur syfte och övergripande mål kan utgöra grund för undervisning och bedömningstillfällen.

Lärare har tidigare läsår sambedömt svårbedömda exempel

Skolledningen uppger i intervju att det nationella provet rättas av lärarna själva, men att lärare har diskuterat vissa elevers resultat för att få en annan åsikt av en annan lärare. Vidare berättar skolledningen att under detta läsår kommer lärare från skolor inom koncernen att träffas och byta prov. Enligt skolledningen är tanken att samtliga prov ska rättas av andra lärare och att lärarna tillsammans ska diskutera resultaten.

Det har inte skett någon analys av avvikelser mellan kursbetyg och resultat på nationella provet i Svenska 3

Det framgår vidare i granskningen, genom rektors- och lärarintervjuerna, att det inte har skett någon analys av hur relationen ser ut mellan kursbetyg och resultat på nationella provet i Svenska 3. Skolenhetens insända dokumentation visar att det finns avvikelser mellan andel elever som får betyg A eller B i kursbetyg jämfört med betyg på det nationella provet. Enligt uppgifterna fick 30 procent av eleverna A eller B i kursbetyg, medan 9 procent av eleverna fick A eller B i betyg på det nationella provet. Rektorn säger att de inte har analyserat relationen mellan betyg på nationella provet och kursbetyg i Svenska 3.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna får möjlighet att tolka och diskutera styrdokument, som ett led i att utveckla lärarnas samsyn i betygssättningen. Vidare behöver rektorn försäkra sig om att svensklärarna i sin sambedömning analyserar skolans avvikelser mellan betyg på nationella prov och kursbetyg i Svenska 3.**

Granskningen visar att lärarna på Kunskapsgymnasiet Malmö på flera sätt samplanerar kurserna i svenska samt sambedömer svårbedömda elevexempel både vad gäller det nationella provet och andra bedömningsuppgifter. Det framgår dock att lärarna i huvudsak utgår från kunskapskrav och centralt innehåll i planeringen av kursen, och det framkommer inga tydliga exempel på hur syftet i ämnesplanen får genomslag i kursplaneringen. Granskningen visar inte heller att lärarna har gemensamma diskussioner där de tolkar och diskuterar innehållet i kursens ämnesplan. Enligt de allmänna råden ska lärare planera och genomföra undervisningen med utgångspunkt i syftet. Kunskapskraven är inte avsedda som grund för planering eller genomförande av undervisningen utan är ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen. Kunskapskraven är således inte mål för undervisningen utan medel för att sätta betyg.²

Vidare bedömer Skolinspektionen att lärarna och rektorn behöver analysera och diskutera de skillnader som finns på skolenheten vad gäller relationen mellan resultat på nationella prov och kursbetyg i kursen Svenska 3. Det framgår av lärar- och rektorsintervjuer att lärarna varken har diskuterat eller tagit del av statistik hur relationen ser ut mellan kursbetyg och resultat på nationella proven i Svenska 3. Enligt skollagen syftar de nationella proven till att stödja betygssättningen.³ Rektorn behöver kunna analysera om det finns avvikelser mellan till exempel betyg och nationella prov i olika undervisningsgrupper, samt undersöka om dessa är motiverade eller inte. Rektorn behöver också vara särskilt uppmärksam på eventuella återkommande mönster i avvikelserna.⁴

För att åstadkomma likvärdighet i betygssättning där alla elever bedöms utifrån samma krav är det betydelsefullt att lärare utvecklar kunskap om grunden för, och eventuella skillnader i, bedömningar. I de allmänna råden betonas att lärares samsyn kring vad som är väsentliga kunskaper i ett ämne också är en utgångspunkt för ämnesdidaktiskt välgrundade val. Gemensamma diskussioner om hur styrdokumentet implementeras i planeringen kan bidra till att lärarna utvecklar en samsyn kring hur hela ämnesplanen kan användas i såväl undervisning som bedömningsuppgifter. I förlängningen kan en mer direkt koppling till ämnets syfte dessutom stärka lärarnas förmåga att bedöma genom att elevernas prestationer utvärderas i förhållande till ämnets syfte och övergripande mål. Det kan tydliggöra både hur delar av kunskapskraven kan tillmätas olika vikt i samband med betygssättning, och bidra till en systematisk utvärdering av undervisning och bedömningstillfällen i förhållande till styrdokumentens innehåll.

*Gymnasieförordning
(2010:2039) 8 kap. 3 par.
Rättelse enligt 36 par.
Förvaltningslag (2017:900)
28/1-19*

Gabriel Brandström

² Skolverket (2018). Allmänna råd om betyg och betygssättning.

³ Skollagen 8 kap. 3 §

⁴ Skolverket (2018). Allmänna råd om betyg och betygssättning.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 31 augusti 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se*, eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Stefanie Luthman och projektledare Karin Lindqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattare
Signerat av: Gabriel Brandström

X Johan Juffermans

Föredragande
Signerat av: Johan Juffermans

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)